

Achtergronden bij de Moederindex van de Kenniseconomie

01 oktober 2010

Nederland wil bij de top 5 van kenniseconomieën horen. Er zijn tal van ranglijsten die dat meten, allemaal op hun eigen manier. In de Kenniseconomie Monitor 2010 worden 15 veel gebruikte internationale rankings samengebracht in de ‘Moederindex van de Kenniseconomie’. Het gaat om rankings die betrekking hebben op vijf kerndomeinen of pijlers van de kenniseconomie: onderwijs, ondernemerschap, onderzoek, infrastructuur en overheid.

De Moederindex is een eenvoudig instrument om vast te stellen welke landen structureel beter of slechter scoren dan Nederland op de relevante internationale rankings. Landen worden gepositioneerd op basis van het aantal rankings waarin zij een hogere positie halen dan Nederland. Daarbij worden twee groepen landen onderscheiden: de kopgroep en de achtervolgers. De kopgroep wordt gevormd door landen die op meer dan de helft van de indices beter scoren dan Nederland. De achtervolgers zijn landen die op ten minste één, maar op minder dan de helft van de indices een hogere positie hebben dan Nederland.

Dit achtergronddocument geeft uitleg over de gevolgde werkwijze en de daarbij gemaakte keuzen. Neem voor meer informatie en aanvullende vragen contact op met Stichting Nederland Kennisland, info@kl.nl, 020-575 67 20. De Kenniseconomie Monitor 2010 is als download beschikbaar via <http://www.kennisland.nl/kem2010>.

1. Waarom een Moederindex van de Kenniseconomie?

Het belang van een sterke kenniseconomie wordt internationaal inmiddels breed onderkend. Maar wat de kenniseconomie precies is, is geen uitgemaakte zaak. Een rode lijn in politiek, maatschappelijk en wetenschappelijk debat is dat het in de kern gaat om (hogere) productiviteit en (meer) innovatie. Daarbij vallen 5 pijlers aan te wijzen als een soort dimensies of basisvoorwaarden voor een sterke kenniseconomie: onderwijs, onderzoek, ondernemerschap, infrastructuur en overheid. In de Kenniseconomie Monitor van 2010 wordt er dieper op ingegaan.

Omdat een eenduidige definitie van kenniseconomie ontbreekt, is ook de vraag welke landen er het ‘beste’ zijn in de kenniseconomie voortdurend onderwerp van discussie. Rankings - lijstjes van landen gebaseerd op geïndexeerde scores - doen het daarom goed. En die zijn er in allerlei soorten en maten. Die vijf genoemde pijlers krijgen in die indices lang niet altijd hetzelfde gewicht, ook al worden de betreffende rankings als goede graadmeters voor de staat van de kenniseconomie

gepresenteerd. Een gevolg is ook dat er tussen indices grote verschillen bestaan in de klassering van landen. De top 5 in de ene ranking verschilt soms hemelsbreed van de top 5 van een andere ranking.

Om een beeld te krijgen van welke landen structureel goed scoren op de vijf pijlers van de kenniseconomie, en van de relatieve positie van Nederland daarbij, heeft Kennisland de proef op de som genomen en een groot aantal veel gebruikte indices bij elkaar gebracht in de 'Moederindex van de Kenniseconomie'. Het gaat om een verzameling indices waarmee de vijf pijlers van de kenniseconomie goed worden gedekt. Het *doel* van de Moederindex is om duidelijk te maken welke landen, over de breedte van de kenniseconomie, structureel hoger scoren dan Nederland, en welke landen op deelgebieden een betere score halen dan ons land.

2. Selectie van rankings

In de Moederindex van de Kenniseconomie zijn 15 indices meegenomen die met enige regelmaat worden aangehaald in het debat over de kenniseconomie. De indices verschillen sterk qua samenstelling, berekening en verschijningsfrequentie. Bij selectie zijn de volgende criteria gehanteerd:

de index moet

- enig gezag hebben in het politieke, maatschappelijke en/of wetenschappelijke debat over de kenniseconomie. (Dat betekent overigens niet dat de index vrij is van kritiek.)
- zijn samengesteld op basis van meerdere variabelen.
- een mondiaal vergelijkend karakter hebben.
- beschikbaar zijn voor Nederland. Omdat de Moederindex de positie van Nederland vergelijkt met de positie van andere landen, moet Nederland in alle onderliggende indices zijn opgenomen.
- in meest recente versie niet ouder zijn dan 2008.

Bij de criteria maken we twee opmerkingen. Ten eerste, ten aanzien van het derde criterium is er één uitzondering gemaakt. De European Innovation Scoreboard (EIS) heeft alleen betrekking op landen van de Europese Unie. Gezien het belang van de EIS in de Lissabonstrategie en in Europees beleid met betrekking tot kennis en innovatie, is deze index wel meegenomen. In de berekening van de Moederindex is rekening gehouden met het regionale karakter van de EIS. Scores van niet-EU-landen zijn gebaseerd op de positionering van die landen op 14 in plaats van 15 indices.

Ten tweede merken we graag op dat de PISA-scores (OESO) van schoolprestaties buiten de Moederindex zijn gebleven. Aan PISA wordt zeer vaak gerefereerd in debatten over kenniseconomie. De meest recente scores die vrij beschikbaar zijn dateren echter van 2006. Daarnaast is er geen sprake van een samengestelde score uit meerdere variabelen.

Op basis van de selectiecriteria zijn de volgende indices zijn opgenomen in de Moederindex (in willekeurige volgorde):

[Global Innovation Index](#). (Boston Consulting Group, National Association of Manufacturers)
[Global Innovation Index](#). (INSEAD, Confederation of Indian Industry)
[European Innovation Scoreboard](#). (Europese Commissie)
[Global Competitiveness Index](#). (World Economic Forum)
[Ease of Doing Business](#). (World Bank)
[Index of Economic Freedom](#). (The Heritage Foundation, The Wallstreet Journal)
[Education Index](#). (Verenigde Naties)
[Academic Ranking of World Universities](#). (Shanghai Jiao Tong University)
[Times Higher Education Ranking](#). (Times Higher Education)
[Knowledge Economy Index](#). (World Bank)
[Knowledge Index](#). (World Bank)
[Networked Readiness Index](#). (INSEAD)
[Government Effectiveness Index](#). (World Bank)
[E-Government Development Index](#). (Verenigde Naties)
[E-Participation Index](#). (Verenigde Naties)

3. Opmerkingen bij de interpretatie van de Moederindex

Tot slot drie opmerkingen bij de interpretatie van de Moederindex. Ten eerste, de Moederindex is een instrument om vast te stellen welke landen structureel beter of slechter scoren dan Nederland op de voor de kenniseconomie relevante internationale rankings. De in de Kenniseconomie Monitor 2010 gebruikte ranking is de meest eenvoudige versie van de Moederindex. De 15 rankings zijn niet gewogen (hoewel voor landen die niet in de European Innovation Scoreboard zijn opgenomen er 1 ranking minder is geteld), maar hebben allemaal evenveel gewicht. Er is geen rekening gehouden met verschillen in internationale statuus of autoriteit van de betreffende index. Dergelijke wegen zijn uiteraard wel denkbaar.

Ten tweede is het goed om op te merken dat onder de indices er twee zijn die niet in de eerste plaats de prestaties van landen meten, maar die van hoger onderwijsinstellingen. De *Academic Ranking of World Universities* en de *Times Higher Education Ranking* zijn daarmee een wat vreemde eend in de bijt. Voor de Moederindex is voor beide rankings bekeken welke landen een universiteit hebben die beter scoort dan de best presterende Nederlandse universiteit. Die landen zijn boven Nederland geklasseerd. Er is geen rekening gehouden met het aantal universiteiten per land dat in de rankings voorkomt.

Tot slot een opmerking over de vijf pijlers van de kenniseconomie (onderwijs, onderzoek, ondernemerschap, infrastructuur en overheid). In de Moederindex is bekeken op welke pijlers de 15 indices betrekking hebben. Om te bepalen of een pijler in de betreffende index meegenomen is, is gekeken naar (1) het doel van de index en naar (2) de onderliggende variabelen van de index. In een aantal gevallen lijkt de index in eerste instantie vooral op één pijler betrekking te hebben, maar blijken de onderliggende variabelen juist veel meer pijlers te dekken. Dat is bijvoorbeeld zo bij de *Networked Readiness Index*, die op het oog over

infrastructuur lijkt te gaan, maar indicatoren van alle pijlers meeneemt. Ook in de *e-Government Development Index* zit een verrassende component: opleidingsniveau (onderwijs). Dat is in het licht van de bedoeling van de index (het meten van de bereidheid en capaciteit van overheden om online en mobiele technologie te gebruiken) op zich een begrijpelijke component. Maar de het doel van de index staat zo ver af van het meten van excellentie in het onderwijs, dat uiteindelijk is besloten om die index niet onder de pijler van onderwijs te scharen in de Moederindex.